

Уколико радикали (сами или у коалицији) буду сачињавали нову владу Србије после мајских избора, они ће се наћи пред три велика економска изазова.

Први је проблем наметнут садашњом светском економском ситуацијом. Светска економија улази у фазу благе рецесије и повратка инфлације. Она се нарочито осећа у порасту цене нафте и сировина, и наглом расту цене хране. Наравно, ове промене у светској привреди погађале би једнако било кога на власти у Србији, али, као што се надам да ћу показати у тексту, остале карактеристике радикалног економског погледа на свет утицаће да се ове негативне промене много горе одразе на српску привреду него што би то нормално био случај.

Други проблем је директно у вези са са доласком радикала на власт. Да би се видело о чему се ради треба имати на уму две веома једноставне ствари. Прво, Србија је високо увозно-зависна земља (као што је уосталом била и СФРЈ). То је правилност која траје већ више од 60 година и која значи да се високе стопе раста могу достићи једино уз истовремено велики прилив новца из иностранства. У последње три године српска привреда је расла по стопи између седам и осам одсто годишње (што је раст незабележен још од давне 1979), али је имала и дефицит платног биланса од око 15 одсто друштвеног производа, што је један од највећих таквих дефицита у Европи.

Овај дефицит се покрива из три извора: директних страних инвестиција, приватних банкарских кредита и дознака. Једноставно речено, да би српска привреда расла и стандард становништва се повећавао, Србији је потребан нето прилив у износу од око пет до шест милијарди долара годишње.

Друга чињеница коју треба имати у виду јесте да су за међународни капитал репутација владе у земљи где инвестира, и очекивања о економској политици те владе изванредно

важни. Међународна репутација СРС-а веома је лоша, а очекивања о економској политици коју би таква влада водила су или непостојећа или лоша. Капитал је, као што знамо, веома „плашљив” и осетљив на нагле, и, са његове тачке гледања, „негативне”, политичке промене. Долазак СРС-а на власт ће одмах водити ка преиспитивању досадашњих и још више будућих улагања у Србију.

С обзиром на то да се не зна какву ће економску политику СРС водити и да су очекивања да она неће бити по укусу Европе прилично јака, прва и нормална реакција сваког инвеститора ће бити да чека и посматра каква се економска политика спрема, да ли се односи са Европом још више кваре или не, да ли може добити гаранције о фер третману у Србији, да ли треба страховати од инфлације или од европских или америчких прећутних или отворених санкција према Србији.

Са прве стране – Сви ти елементи заједно, чак и у одсуству било какве стварне промене економског курса, довешће до заустављања планираних страних инвестиција.

И страни кредитори (тј. други извор прилива средстава: кредити) биће пажљивији, јер ће се појавити страх да, као у деведесетим, не дође до прекида финансијских токова између Србије и Европе, и да се поново не појави проблем исплате или репрограмирања српског дуга. На тај начин ће, опет и без стварних промена у економској политици, два од три кључна извора за наставак брзог раста српске привреде пресахнути.

Када сада спојимо претходне две чињенице – огромну увозну зависност српске привреде и нагли пад два од три основна извора од којих зависи раст српске привреде – лако уочавамо да је наставак брзог раста неодржив. Наравно, инвеститори нису имуни на стварно понашање влада. Уколико би радикали наставили са умереном економском политиком и ако се односи са Европом и САД не би толико покварили да се поново говори, или се уведу, стварне или прећутне санкције (као што је био „спољни зид санкција”) инвеститори би могли полако да се враћају. Али, да би их „придобила”, радикална влада ће морати, управо због проблема лоше репутације, да им се „додворава” много више него што би друга влада, коју инвеститори виде као „наклоњенију” бизнису, то радила. Већ данас радикалски прваци говоре о „субвенционисању” страних инвестиција што је политика која је потпуно погрешна, јер се домаће паре непотребно дају страним инвеститорима, а домаћи инвеститори стављају у подређени положај. На тај начин цела земља и сваки порески обвезник плаћа „данак” због лоше репутације своје владе.

И сада долазимо до трећег проблема: каква би била економска политика СРС-а? Потребно је прво проблем ситуирати у реалан контекст. Значи, имамо повећање међународне цене нафте и хране, пресушивање страних инвестиција и кредита, и пад стопе раста. Пораст цена хране, иако добар за Србију у целини (јер је Србија нето пољопривредни извозник), нарочито снажно погађа сиромашне слојеве, који су, како анкете показују, у великој мери и гласачи СРС. Реакција СРС владе каква ми се чини логичном јесте да на ту економску кризу одговори покушајима администрирања цена, нарочито намирница. Другим речима да се врати политици коју смо видели још у време дужничке кризе у СФРЈ 1980. године, па затим кроз цео период страсних деведесетих. Контрола цена намирница наравно иде руку под руку са појављивањем несташица (јер ће произвођачи одбити да производе по ценама по којима губе новац). Штавише, са девалвацијом динара до које мора доћи услед пада прилива девиза из иностранства, расте инфлација (јер после девалвације сва страна роба поскупљује). На општу инфлацију, влада одговара контролом цена. Таква политика је неодржива на дужи рок и води ка паду поверења у способност владе да руководи привредом, што додатно смањује спремност страних инвеститора да улажу у не само политички, већ и економски, нестабилну земљу.

Макроекономска нестабилност ће се веома брзо (нарочито јер је страх од хиперинфлације још увек веома жив међу становништвом) проширити и на финансијску нестабилност. У страху да ће недостатак девиза држава „решити” како је то урадила и у деведесетим годинама једноставним „замрзавањем” приватних девизних рачуна, грађани ће почети да повлаче своје девизне улоге из банака. Ниједна банка на свету не може у датом тренутку да исплати све своје штедише, јер је функција банака да штедњу даље пласирају, тј. да дају кредите. Под притиском улагача који ће хтети да поврате свој новац и ставе га поново на сигурно место, у сламарице, лако може доћи до распада финансијског система. Тако ћемо се вратити у ситуацију у којој је Србија била 1994–95. године.

Даље прогнозе је немогуће правити, јер ће у том тренутку, захваћена економском и финансијском кризом, влада имати две могућности: или да крене у потпуно администрирање привреде и популизам („векна хлеба за један динар”, дељење уља пред самопослугама итд.), или да се – каква иронија – обрати на адресе оних који јој могу помоћи краткорочном финансијском ињекцијом. Тако се радикалска влада може наћи у ситуацији да посегне за кредитом ММФ-а, што подразумева рестрикције у укупном трошењу и нарочито смањење плата и социјалних давања. „Прозападне” владе од 2000. године до данас, успеле су, управо због снажног економског раста Србије и великог прилива страног капитала, да се ослободе турства ММФ-а (и цео дуг Фонду исплате далеко пре рока), а нова СРС влада могла би поново да се врати тамо где смо некада били.

Чека ли нас прошлост

Пише: Бранко Милановић
уторак, 22 април 2008 01:17

Аутор је сарадник Карнегијеве задужбине за међународни мир у Вашингтону

[објављено: 22/04/2008, Политика]